

JOGI LEHETŐSÉGEK RENDKÍVÜLI HELYZET ESETÉN

dr. Havasi Bence ügyvéd
dr. Szalay Mátyás ügyvédjelölt

A COVID-19 vírus kapcsán, a munkajogi nehézségeken kívül, a szerződések teljesítésével összefüggésben merül fel a legtöbb, teljesen jogos kérdés. Nagyon fontos rögzíteni, hogy a szerződéses kötelezettség, pontosabban annak megszegésének jogkövetkezményei alól mentesülni csak kivételesen, előre nem látható külső okból kifolyólag lehet, feltéve, hogy ezen ok és a nemteljesítés között közvetlen oksági kapcsolat áll fenn. Önmagában az a körülmény, hogy a szerződés teljesítése terhesebb, gazdaságilag nehezebb valamely fél számára, még nem ad alapot a szerződésszegésre.

Az alábbi összefoglalóban arra kívánunk rámutatni, hogy kizárólag esetenként, szerződésenként vizsgálható, hogy a koronavírus-járvány, melynek ellenőrzési körön kívülsége talán nem vitatható, mentesítheti-e az adott felet a szerződésszegés következményei alól. Fontos azt is rögzíteni, hogy a járvány megítélése nemzeti jogrendként eltérő lehet, továbbá a felek jogviszonyában elsősorban az adott szerződés vonatkozó rendelkezései az irányadóak, ha van ilyen. Így tehát vizsgálni kell, hogy a szerződésre mely állam joga vonatkozik, az tartalmaz-e törvényi útmutatást vis maior vonatkozásában, továbbá a felek maguk rendelkeztek-e erről a kérdésről a kontraktusban.

Az alábbi összefoglaló a magyar jog szempontjából vizsgálja a kérdést általános jelleggel, nem minősül egyedi ügyben adott jogi tanácsadásnak.

1./ A szerződés teljesítése és ennek akadályai

A kötelezettnek természetesen főszabály szerint teljesítenie kell a szerződésben vállalt kötelezettségeket. A teljesítés azonban ütközhet valamilyen akadályba, amelyek három csoportba sorolhatóak: jogi, fizikai és gazdasági akadályok. Fontos, hogy a teljesítés akadályától függetlenül a szerződésszerű teljesítés elmaradása szerződésszegés; a teljesítés akadályja kizárólag a szerződésszegésért való felelősség elbírálásakor kaphat szerepet.

A jogi és fizikai akadályok eredményezhetik azt, hogy a szerződést megszegő fél mentesüljön az okozott kár megtérítésének kötelezettsége alól. Ehhez azonban további, a lenti 2./ pontban részletezett feltételek fennállása szükséges. Gazdasági akadályok (pl. keresleti viszonyok változása) viszont általában nem eredményezik a szerződésszegő fél

szerződésszegésért való felelősség alóli mentesülését.

2./ A teljesítés megtagadása vis maiorra hivatkozva

1. Mentesülés a Ptk. 6:142. § alapján
A Ptk.-ban foglalt általános, szerződésszegésre vonatkozó szabályai értelmében a szerződésszegő fél esetében az alábbi feltételeknek kell együttesen teljesülnie ahhoz, hogy a fél a kártérítési felelősség alól mentesüljön:

- a) a szerződésszegés okának ellenőrzési körén kívül esőnek kell lennie, azaz olyan körülmény, amire a fél nem képes hatást gyakorolni, és nem minősül „belső” vis maiornak; ezt végső soron a bíróság dönti majd el, bár a járvány hagyományosan vis maior oknak, azaz ellenőrzési körön kívülinek minősül;
- b) ez az ok a szerződéskötés időpontjában nem volt előre látható,

azaz a szerződés megkötésekor nem lehetett tudni, hogy járvány lesz, vagy azt, hogy a teljesítést akadályozó jogszabályi rendelkezést hirdetnek ki;

c) nem volt elvárható, hogy ezt az okot a fél elkerülje, vagy a kárt elhárítsa, azaz nincs reális alternatíva a teljesítésre;

d) ez az ok ténylegesen ok-okozati kapcsolatban van a konkrét szerződésszegéssel, azaz vizsgálni kell, hogy a járvány, vagy az állami intézkedés (például kormányrendelet) rendelkezése, mint ok, és a konkrét szerződésszegő magatartás, mint okozat között valóban fennáll-e a közvetlen, szoros ok-okozati kapcsolat. A mentesüléshez az szükséges, hogy a járvány vagy a kormányrendelet rendelkezése közvetlenül érintse az adott szerződés teljesítését – például a teljesítésre személyesen kötelezett személy megbetegedése, vagy a szerződés tárgyát képező tevékenység (ideiglenes) tilalma. Így például a gazdaságilag észszerű, de alapvetően a fél gazdasági megfontolásokból elhatározott boltbezárása a fentiek alapján nem minősül olyan oknak, ami mentesítené a felet szerződésben vállalt kötelezettségei teljesítése alól;

e) mindezt a szerződést megszegő fél bizonyítja.

E feltételek teljesülése mellett is elengedhetetlenül fontos, hogy a fél a teljesítés akadályáról, annak várható időtartamáról és minden egyéb, azzal kapcsolatos információról a másik felet tájékoztassa. Az értesítés különálló kötelezettség, így a megszegése is külön vizsgálendő, előfordulhat, hogy a másik fél az értesítés elmaradásából származó kárait – például

útiköltség – abban az esetben is érvényesítse a féllel szemben, ha egyébként a teljesítés elmaradásával kapcsolatos kártérítési kötelezettsége alól mentesül.

II. A közreműködőért való felelősség

Közreműködő igénybevétele esetén vizsgálni kell, hogy a kötelezett jogosult volt-e igénybe venni a közreműködőt. Feltéve, hogy igen, úgy a kötelezett akkor mentesül, ha azt bizonyítja, hogy a közreműködőjével kapcsolatban álltnak fenn a mentesülés fenti feltételei.

III. Speciális jogi rendelkezések

Bizonyos esetekben (pl. bérleti szerződés kapcsán a Ptk. 6:336. § (2) bekezdés, és a pénzügyi lízingszerződés kapcsán a Ptk. 6:414. § (2) bekezdés) maga a Ptk. vagy más jogszabály rendelkezhet úgy, hogy meghatározott feltételek esetén egyes kötelezettségek teljesítése (ideiglenesen) nem terheli azt a felet, aki egyébként ezek teljesítésére kötelezett lenne.

Ez lényegében azt jelenti, hogy szükséges az adott szerződés alapos jogi vizsgálata annak érdekében, hogy megállapítható legyen, vonatkoznak-e az adott jogviszonyra speciális rendelkezések.

IV. A szerződés lehetetlenülése

A szerződés lehetetlenülése annyiban más, mint a szerződésszerű teljesítés elmaradása, hogy egy végleges állapotról van szó, a szerződés pedig a lehetlenné válás miatt megszűnik. Egyébként a lehetetlenülésnek a teljesítés akadályozottságához hasonlóan jogi, fizikai vagy gazdasági okai lehetnek. A szerződés lehetlenné válása esetén ugyanazokat a felelősségi szabályokat kell vizsgálni, mint a szerződés bármilyen más megszegése esetén, azzal, hogy míg

a szerződés megszegése nem jár együtt automatikusan a szerződés megszűnésével, addig a szerződés lehetetlenülése jogszabály alapján, automatikusan a szerződés megszűnését eredményezi.

3./ További lehetőségek

A felek megállapodhatnak közösen arról, hogy a rendkívüli körülményekre tekintettel hogyan módosítsák – akár csak ideiglenesen – a közöttük fennálló jogviszonyt. Ez erősen javasolt, mert ez esetben nem egy, végső soron bizonytalan bírósági eljárás eredményétől függ a felek felelőssége.

Lehetőség van a szerződés felmondására is, azonban ez végleges döntés, mivel a Ptk. a szerződésekkel kapcsolatban nem ismeri a „felfüggesztés” vagy „szünetelés” fogalmakat. Vizsgálandó továbbá, hogy maga a szerződés hogyan rendelkezik a felmondás feltételeiről. A szerződés feltételei azért is vizsgálándóak, mert lehetséges – bár kevésbé valószínű –, hogy van olyan rendelkezés, ami az adott helyzetben alkalmazható.

Végül elvileg lehetőség van bírósági szerződésmódosítás kezdeményezésére, a Ptk.-ban foglalt feltételek fennállása esetén. Ez a felek tartós jogviszonyában jöhet szóba, amennyiben a szerződés megkötését követően előállott egy olyan körülmény, amely a szerződéskötéskor nem volt előre látható, nem a szerződő fél idézte elő, nem tartozik rendes üzleti kockázata körébe, és a körülmény következtében a szerződés változatlan feltételek melletti teljesítése lényeges jogi érdekét sértené. ■

A szerzők a Havasi Ügyvédi Iroda tagjai.